

Psykopatenes diktatur

Av Ragnar Kvam

Så voldsomt at du synes han stundom tipper over streken, skriver vår anmelder om en svensk barndomsskildring fra at nazistisk hjem i Sverige under krigen. Men han forsverger ikke at han snakker sant. Og det bobler av vidd.

Jeg er klar over at overskriften er identisk med en kjent boktittel — nemlig Ingjald Nissens skjellsettende verk om Hitler-nazistene. Men i det små, i et hjem vil også foreldrepar, selv idag, kunne oppvise psykopatiske trekk til enorm skade for avkommet. Og hva er en psykopat? Temmelig mye, men også et menneske med så ensidig selvutfoldelse at det ikke anerkjenner din og min rett til å ha vår egen oppfatning. Og er du et barn i en sånn situasjon, er du ille faren.

Anderz Harning vokser opp i svensk Norrbotten i et hjem der moren er så Hitlerhengiven at hun vel må erklæres som utilregnelig. Faren er også vaskeekte nazist, men likevel med evne til å synge en amerikansk slager som Sonny Boy når ha er på ro- og seiltur med sin seks år gamle pøde. Anders i «Stålbadet» — en slags selvbiografisk roman — sier at han aldri er nærmere Gud enn når pappa og han er alene i båten.

I Norrbotten er du ikke så langt fra hverken Finland eller Estland. Vi opplever miljøet i et velhaverhjem på slutten av annen verdenskrig. Finnene er gått med tyskerne mot russerne. Og i fabrikkelerens stuer dyrkes Føreren og alt han står for — selv om mye står på hell.

I Norrbotten har det også alltid vært en standsforskjell

av tyngre gehalt enn i mange andre deler av Sverige. Skal vi tro forfatteren, var folket der under krigen for det meste kommunister og/eller nazister. En prest er på nippet til å arrangere sørgegudstjenste etter juli-attentatet på Hitler. En doktor kommer i nazihjemmet til jubelpjølter under den tyske Ardenner-offensiven, siste Hitler-sprellet.

Moren til seksåringen er død, mormoren er en strålende Ivar Lo-Jo-type, så klok at nazistfamillen får henne fengslet i et asyl. Det er mor nummer to som slår guttungen i badekaret hver gang hun syns han er for lite fine folks barn — og det er ofte. Arbeidermiljøet rundt fabrikkene er like levende skildret som alt det fisefornemme fjolleriet i herskapshuset.

Boken skrev Harning så tidlig som i 1972. Den må ha virket inspirerende på Jan Myrdal, kollegaen som nå i bok etter bok skildrer sin barndom. Her er en meget stor forskjell likevel. I Myrdal-hjemmet hersket et opplyst enevelde, som Jan gjorde opprør mot. I «Stålbadet» hersker det jernhardt diktatur — som Anders lar seg forgifte av. Så voldsomt at du synes han stundom tipper over streken. Men jeg skal ikke forsverge at han snakker sant — selv om detaljene er forferdelige.

Jeg må rose oversetteren. Det er ikke lett å formidle svensk humor til god norsk. Og det er det fine med Harnings verk at det til tross for all elendighet bobler av vidd. Du minnes Piraten og Bombi, Bitt og jag. Men guderne skal vite at her også er andre boller. Som Bugge har klart bra.

Anderz Harning:
STÅLBADET
Oversatt av Niels
Magnus Bugge
Aventura